

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Вовна І.В.

студент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

Стаття 438 КК передбачає покарання за жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У статті 438 КК йдеться про міжнародно-правові закони та звичаї війни, які застосовуються:

1) у випадку оголошеної війни або будь-якого іншого збройного конфлікту між державами (навіть якщо одна з держав не визнає стану війни);

2) у всіх випадках окупації всієї або частини території іншої держави, навіть якщо ця окупація не зустріла ніякого збройного опору;

3) у збройних конфліктах, в яких народи ведуть боротьбу проти колоніального панування, іноземної окупації та расистських режимів для здійснення свого права на самовизначення, закріпленого в Статуті ООН та в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН. Всі зазначені випадки мають міжнародний характер. Такий висновок впливає, зокрема, із Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. та Додаткового протоколу I 1977 р.

Водночас у КК передбачені такі злочини як насильство над населенням у районі воєнних дій ст. 433 КК та погане поводження з військовополоненими ст. 434 КК.

Порівнюючи злочини, що передбачені міжнародно-правовими документами, а саме ст. 3 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни та ст. 3 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, з діями, що передбачені статтями 433, 434 і 438 КК України, необхідно констатувати, що зазначеними у цих статтях ознаками дій охоплюються заборонені міжнародно-правовими документами прояви насильства над військовополоненими та цивільним населенням в умовах збройного конфлікту. Одночасне охоплення статтями 433, 434, 438 КК

заборонених міжнародно-правовими нормами дій відносно військовополонених та цивільного населення створює значні проблеми з кваліфікації цих злочинів: по-перше згідно ст. 433 та ст. 434 КК ці норми можливо вважати спеціальними, так як суб'єкт здійснення цього злочину спеціальний – військовослужбовець, а відповідно до ст. 438 КК суб'єкт злочину являється загальним. Тут виникає ситуація конкуренції загальної та спеціальної норм, за якої застосовується спеціальна норма, яка найбільше відображає специфіку та особливості даного злочинного діяння.

Тобто, у всіх випадках вчинення військовослужбовцем під час збройного конфлікту в районі воєнних дій насильства над цивільним населенням такі дії слід кваліфікувати за ст. 433 КК «Насильство над населенням у районі воєнних дій», а випадки вчинення насильства над військовополоненими – відповідно за ст. 434 КК «Погане поводження з військовополоненими». Отже, у випадку, якщо такі дії вчинені не в районі бойових дій і не військовослужбовцем то їх слід кваліфікувати за ст. 438 КК як жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням. Проте, така позиція уявляється досить спірною. Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, що передбачене ст. 438 КК однією з форм порушення законів та звичаїв війни, тобто суб'єктом цього злочину, у більшості випадків, вчинює особа, що приймає участь у збройному конфлікті – військовослужбовець. Також порівнюючи санкції ст. 433 КК та ст. 438 КК можна дійти висновку що вони не рівнозначні тобто, вчинене військовослужбовцем під час збройного конфлікту у районі воєнних дій відносно цивільного населення, є менш небезпечним злочином ніж насильство відносно цивільного населення під час збройного конфлікту, вчинене іншими особами. Така ж сама ситуація виникає при порівнянні ст. 434 КК та ст. 438 КК.

За статтями 433, 434, 438 КК кваліфікують також діяння за ознакою обстановки вчинення – збройного конфлікту. Відповідно до чинних норм міжнародного права виділяються два види збройних конфліктів: 1) міжнародні збройні конфлікти; 2) збройні конфлікти неміжнародного характеру. Розмежування збройних конфліктів підтримують такі науковці В. П. Панов, І. М. Арцібасова, А. Г. Григор'єва, М. Л. Тюркін і О. В. Шаковець.

Виходячи з такої позиції, слід вважати обстановку вчинення злочину – збройний конфлікт міжнародного характеру – обов'язковою для злочину передбаченого ст. 438 КК, а збройний конфлікт неміжнародного характеру – ст.ст. 433, 434 КК. Таким чином, у випадку вчинення насильства військовослужбовцем над цивільним населенням під час збройного конфлікту неміжнародного характеру такі дії слід охоплювати ст. 433 КК «Насильство над населенням у районі воєнних дій», а вчинення насильства військовослужбовцем над військовополоненими та цивільним населенням під час збройного конфлікту міжнародного характеру – ст. 438 КК. Проте така позиція також уявляється недосконалою тому що вона суперечить міжнародно-правовим документам, зокрема Женевська конвенція 1949 року про захист жертв війни, яка хоч і розрізняє збройні конфлікти на міжнародні та неміжнародні, але однаково передбачають відповідальність за насильство над військовополоненими та цивільним населенням, не залежно від того,

відбувається воно під час збройного конфлікту міжнародного, або неміжнародного характеру.

Підбиваючи підсумок хочу сказати, що ст. 438 КК являє собою уособлення норм міжнародних договорів трансформованих у національне законодавство тому вирішити дану колізію в нормах КК вбачаю можливим таким способом – виключити статті 433 та 434 КК, що дасть змогу кваліфікувати всі ці дії і застосовувати покарання за однією санкцією виключно за ст. 438 КК, яка відповідно до міжнародних норм, передбачає кримінальну відповідальність за порушення законів та звичаїв війни.

Єрмоєнко І.В.

юрист II класу, прокурор,

Прокуратура Ленінського району м. Запоріжжя

СУТНІСТЬ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, передбачене статтею 55 Кримінального кодексу України, застосовується як основне на строк від двох до п'яти років, так і додаткове на строк від одного до трьох років. Позбавлення права обіймати певні посади як додаткове покарання у справах, передбачених Законом України «Про очищення влади», призначається на строк п'ять років.

Однак в статті 55 КК України не міститься законодавче визначення цього виду покарання на відміну від інших кримінально-правових норм Загальної частини КК України, якими передбачені інші види покарань.

Виходячи із положення, що кожному виду покарання мають бути притаманні всі ознаки загального поняття покарання, можна зробити висновок, що ці ознаки повинні бути властиві й покаранню у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як одному з видів покарань: воно є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину. Проте всупереч ч. 1 ст. 50 КК України воно полягає не в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого, а саме в їх позбавленні, що впливає із самої назви цього виду покарання та вимагає внесення відповідних змін на законодавчому рівні. Про обмеження прав і свобод засудженого в даному випадку може йти мова лише у загальному сенсі, зокрема обмеження трудових прав в широкому розумінні.

Для полегшення з'ясування сутності покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, розберемо назву цього виду покарання за значенням його термінів. За тлумачним словником вони означають таке: «позбавляти» означає – забирати, віднімати щось у когонебудь, залишати когонебудь, що-небудь без чогось; «право» – обумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь,